

Inhoud

1	Inleiding	1
1.1	Eclectisch en integratief	2
1.2	Ordering van interventies: de interventiecirkel	3
1.3	Dit boek	4
1.4	Leeswijzer	4
1.5	Dankbetuiging	5

Deel I Theoretische achtergrond

2	Afbakening en definitie van psychotrauma en persoonlijkheid	9
2.1	Inleiding	10
2.2	Definitie van trauma	10
2.3	Definitie van persoonlijkheid	11
2.4	Domeinen van persoonlijkheid	12
2.4.1	Karaktertrekken (traits)	13
2.4.2	Biologisch perspectief	13
2.4.3	Het intrapsychische perspectief	14
2.4.4	Het cognitieve en experiëntiële perspectief	16
2.4.5	Perspectief op aanpassing en coping	17
2.4.6	Slotwoord over deze perspectieven	17
2.5	Van persoonlijkheid naar persoonlijkheidsstoornis	18
2.5.1	Categoriale indeling	19
2.5.2	Het vóórkomen van persoonlijkheidsstoornissen	29
2.6	Van een categoriale naar een dimensionele beschrijving van persoonlijkheidsstoornissen	30
2.7	Persoonlijheidsproblematiek en (complexe) traumaproblematiek	31
2.8	Tot slot	33
3	Modellen voor diagnostiek en behandeling	35
3.1	Inleiding	36
3.2	Behandeling van psychotrauma	36
3.3	Conceptuele overlap tussen psychotrauma en persoonlijkheidsproblematiek	37
3.4	Interventies voor persoonlijkheidsproblematiek	40
3.4.1	Dialectische gedragstherapie (DGT)	40
3.4.2	Schematherapie	41
3.4.3	Mentalization-based Treatment (MBT)	44
3.4.4	Transference Focused Psychotherapy	46
3.4.5	Systeemtherapie	46
3.5	Ecologisch model van het individu en zijn omgeving	48
3.5.1	Aandacht voor de gevolgen voor relaties met direct betrokkenen	49
3.5.2	Het vóórkomen van problemen in de partnerrelatie bij veteranen na psychotrauma	49
3.5.3	Ouder-kindrelatie	51
3.5.4	Bestaat intergenerationale traumatisering?	51

3.5.5	Model van gezinsaanpassing	51
3.6	Tot slot: de interactie tussen invloeden van binnen en buiten – levenslange ontwikkeling en veerkracht	54
4	Richtlijnen en handvatten	55
4.1	Inleiding richtlijnen	56
4.1.1	Richtlijnen en traumabehandeling	56
4.1.2	Richtlijnen voor behandeling van persoonlijkheidsstoornissen	57
4.1.3	Integratie richtlijnen traumabehandeling en behandeling van persoonlijkheidsstoornissen	57
4.2	Handvatten complexe problematiek	58
4.2.1	Goede diagnostiek	58
4.2.2	Een goede theorie over de samenhang van symptomen, diagnostiek, levensloop en hulpvraag	60
4.2.3	Consensus of compromis met de cliënt over diagnostiek, behandeldoelen en -methoden	60
4.2.4	Overzicht over verschillende behandelinterventies in overzichtgevend plan	60
4.2.5	Focus op verwerking van trauma's en schokkende gebeurtenissen	61
4.2.6	Adequate therapeutische relatie en oppassen voor het 'weke hart'	61
4.3	Tot slot	62

Deel II Overzicht houden

5	Diagnostiek	65
5.1	Inleiding	67
5.2	De opzet van individuele diagnostiek	67
5.3	Semigestructureerde interviews	68
5.3.1	Structured Clinical Interview for Disorders (SCID-II)	68
5.3.2	Structured Interview for DSM-IV Personality (SIDP-IV)	69
5.3.3	Clinician-Administered PTSD Scale (CAPS)	69
5.4	Zelfrapportagevragenlijsten	69
5.4.1	Personality Inventory for DSM-5 (PID-5)	69
5.4.2	Severity Indices of Personality Pathology (SIPP)	70
5.4.3	Schedule for Nonadaptive and Adaptive Personality (SNAP) en Dimensionele Assessment voor persoonlijkheidspathologie (DAPP)	70
5.4.4	Minnesota Multiphasic Personality Inventory-2 (MMPI-2)	71
5.4.5	Millon Clinical Multiaxial Inventory – IV	71
5.4.6	Neuroticism-Extraversion-Openness (NEO) Personality Inventory (PI)-Revised	71
5.4.7	Nederlandse Persoonlijkheidsvragenlijst (NPV)	72
5.4.8	Schema-Vragenlijst (SV) of Young Schema Questionnaire (YSQ)	72
5.4.9	Experiences in Close Relationships-Revised	73
5.4.10	Dimensional Personality Symptom Item Pool (DIPSI)	73
5.4.11	Zelf in te vullen instrumenten voor trauma	73
5.5	Projectieve en narratieve tests	74
5.5.1	Social Cognition and Object Relations Scale (SCORS)	74
5.5.2	Zinnen Aanvul Test (ZAT)	74

5.5.3	Reflective Functioning Rating Scale	74
5.6	Diagnostiek van gezinsprocessen	75
5.6.1	Het cognitieve kader	75
5.6.2	De gedragsmatige bril	75
5.6.3	Het hechtingsraster	76
5.6.4	Het narratieve perspectief	76
5.6.5	Psychodiagnostische instrumenten die de gezinsprocessen meten	76
5.7	Tot slot	77
6	Samenhang van klachten en levensloop	79
6.1	Overzicht houden bij complexe problemen	80
6.2	Verschillende modellen voor de probleemsamenhang	80
6.2.1	Holistische theorie volgens het 'vakjesmodel'	81
6.2.2	Cognitieve casusconceptualisatie volgens Beck	82
6.2.3	Casusconceptualisatie volgens schematherapie	84
6.2.4	Het SORC-model	84
6.2.5	Hybride model	85
6.3	Ten slotte	86
7	Een overzichtgevend behandelmodel: de interventiecirkel	87
7.1	Complexe problematiek: veel klachten en problemen	88
7.2	Overzicht bewaren en traumagericht behandelen	88
7.3	Kritiek op het driefasenmodel	89
7.4	Overzichtgevend behandelmodel: de interventiecirkel	90
7.4.1	De zes segmenten van de interventiecirkel	90
7.4.2	In welk segment begin je de behandeling?	92
7.5	Comorbide psychische problematiek	92
7.6	Omgang met middelengebruik	93
7.7	Tot slot	94

Deel III Interventies

8	Het psycho-educatiesegment	97
8.1	Inleiding	98
8.1.1	Uitleg van de probleemsamenhang	100
8.1.2	Uitleg van de betekenis van diagnostische categorieën	100
8.1.3	Uitleg geven aan de hand van het modusmodel uit de schematherapie	101
8.2	Aspecten van persoonlijkheidsproblematiek en traumatisering	101
8.2.1	Kwetsbaarheid	101
8.2.2	'Toen' en 'nu'	101
8.2.3	Sleutelwoord: controle	102
8.2.4	Neiging van kinderen naar schuldontlasting ouders	103
8.2.5	Niet afleren van aangeleerde overlevingsstijlen, maar er overheen leren ...	103
8.3	Metaforen	104
8.3.1	Metafoor voor een schokkende gebeurtenis: de bruiloft	104
8.3.2	Metafoor ter verklaring van uitstel van traumareacties: de kettingbotsing	105

8.4	Retraumatiseringsdriehoek	105
8.5	Tot slot	106
9	Praktische-zakensegment	107
9.1	Inleiding	108
9.2	Overzichtgevende interventie: problemen ‘in de tijd zetten’	108
9.3	Relaties	109
9.4	Zelfzorg	109
9.4.1	Slaapproblemen en veranderd dag- en nachtritme	111
9.4.2	Rust en ontspanning	112
9.4.3	Goed eten en drinken	112
9.4.4	Lichamelijke conditie	113
9.4.5	Dag- en weekstructuur	113
9.4.6	Praktische problemen betreffende huisvesting, werk en inkomen	113
9.5	Omgaan met moeilijke situaties	113
9.5.1	Crisisplan	113
9.5.2	Hulpbronnen	114
9.6	Tot slot	115
10	Emotiereguleratiesegment	117
10.1	Inleiding	119
10.2	Adequate emotieregulatie: met emoties van nu reageren op situaties van nu	119
10.3	Waarom reageren mensen op situaties van nu alsof het situaties van toen zijn?	120
10.4	De retraumatiseringsdriehoek als uitleg dat situaties van nu en emoties van toen niet bij elkaar horen	121
10.5	Aangrijpingspunt voor interventie	123
10.6	Verschillende programma’s en verschillende technieken	126
10.7	Spanningsregulatie	126
10.7.1	Inventariseren van spanningsbronnen en in de tijd zetten	127
10.7.2	Ontspanningsoefeningen	127
10.7.3	Ontspannende activiteiten	130
10.7.4	Mindfulness als spanningsregulatie	130
10.7.5	Afleiding zoeken	131
10.7.6	Agressieve spanning reguleren	132
10.8	Management van herbelevingen of nare beelden	132
10.8.1	Traumaoproepende prikkels inventariseren	132
10.8.2	Stopmechanisme	133
10.8.3	Voorwerpen die het veiligheidsgevoel vergroten	134
10.8.4	Imaginaire helper	134
10.8.5	Controle over herbelevingen	135
10.9	Grounding	137
10.9.1	Dissociatie	138
10.9.2	Afwachten	138
10.9.3	Zitten en kijken	139
10.9.4	Kleuren	139
10.9.5	Stevig staan of zitten	139
10.9.6	De vijf zintuigen	139
10.9.7	Naar concrete informatie vragen	140

10.9.8	Fysieke activiteit	140
10.9.9	Het bewuste nu: mindfulness technieken	141
10.9.10	Emoties komen en gaan	141
10.10	Slaap- en nachtmerrieregulatie	142
10.10.1	Nachtmerrie-rescripting	143
10.10.2	Piekerverzamelplek	143
10.11	Natuurlijke processen: veerkracht en gezonde versterking van positieve bronnen	144
10.11.1	Gedenkdoos of -plek	144
10.11.2	Anker oefening	145
10.11.3	Resource Development Installation (RDI)	146
10.11.4	Rationele rehabilitatie	147
10.11.5	Karateplek	147
10.12	Vaardigheidstrainingen	148
10.12.1	Sociale vaardigheidstrainingen	148
10.12.2	Agressieregulatietrainingen	149
10.13	Programma's met gecombineerde interventies	149
10.13.1	Dialectische Gedragstherapie van Linehan	150
10.13.2	STAIR	150
10.13.3	Vroeger en Verder	151
10.13.4	VERS	151
10.14	Tot slot	152
11	Het systeemsegment	153
11.1	Inleiding	154
11.2	Doelstelling van systeeminterventie	155
11.3	Aanpak van de behandeling	157
11.3.1	Behandeling van partnerrelatieproblemen	157
11.3.2	Behandeling van ouder-kindrelatieproblemen	158
11.3.3	Gezinsgerichte interventies voor gezinnen met jongeren	159
11.3.4	Hechtingsbevorderende programma's	160
11.4	Tot slot	163
12	Het verwerkingssegment	165
12.1	Inleiding	166
12.2	Algemene aspecten van verwerking	167
12.2.1	Vrijheid om te stoppen	168
12.2.2	Wanneer verwerken: welk risico neem je?	169
12.2.3	Indicatoren om wel of niet tot verwerking over te gaan	171
12.2.4	Schakelen tussen verschillende segmenten en een veilige structuur aanbrengen	172
12.2.5	Ingekapselde onverwerkte ervaringen: vorm van vermijding	173
12.2.6	Verwerkingsmodule	173
12.2.7	Globaal procesverloop bij verwerking	174
12.2.8	Spanningsverlagende technieken	175
12.3	Verschillende verwerkingstechnieken in schema	176
12.4	Globale en specifieke verwerkingstechnieken	177
12.4.1	Globale of narratieve verwerkingstechnieken	178
12.4.2	Specifieke verwerkingstechnieken	181
12.5	Cognitieve interventies	201

12.5.1	Cognitieve therapie	202
12.5.2	Zelfbeeld	202
12.5.3	Irreële schuld	202
12.5.4	Reële schuld	203
12.5.5	Socratische dialoog	204
12.6	Agressie, woede en wraak	205
12.6.1	Agressie	205
12.6.2	Woede en wraak	205
12.7	Geïntegreerde verwerkingsprogramma's	206
12.7.1	Beknopte Eclectische Psychotherapie voor PTSS (BEPP)	206
12.7.2	Schematherapie	207
12.8	Tot slot	207
13	Het integratiesegment	209
13.1	Inleiding	210
13.2	Herbezinning op de oude copingmechanismen	211
13.2.1	Veerkracht	211
13.2.2	Herstelgericht werken	211
13.3	Andere manieren van omgaan met zichzelf en met anderen	212
13.3.1	Sociale vaardigheidstechnieken	212
13.3.2	Omgaan met agressiviteit	213
13.3.3	Zelfbeeld	213
13.3.4	Seksualiteit	213
13.4	Herbezinning op het leven	214
13.4.1	Opleiding en (vrijwilligers)werk	215
13.4.2	Sociale contacten	216
13.4.3	Interesses en hobby's	216
13.5	Terugvalpreventieplan	216
13.6	Einde van de behandeling	217
13.6.1	Afname van de frequentie van de sessies	217
13.6.2	Clënten stimuleren naar een einde	217
13.6.3	Pauze in de behandeling	218
13.6.4	Chronische problematiek	218
13.6.5	Afsluiten behandeling en afscheid nemen	219
13.7	Tot slot	219

Deel IV De therapeutische relatie en de behandelaar

14	De therapeutische relatie	223
14.1	Inleiding	224
14.2	Wat is een therapeutische relatie?	224
14.2.1	Een voorwaardenscheppende functie	226
14.2.2	Een constructivistische functie	226
14.2.3	Hybride vorm van therapeutische relatie: voorwaardenscheppende constructivistische relatie	228

14.2.4	Omgaan met problematische overdracht	228
14.2.5	Omgaan met de eigen belasting door de behandelaar	230
14.3	Valkuilen per persoonlijkheidsstoornis	236
14.3.1	Cluster A: schizoïde, schizotypische en paranoïde persoonlijkheidsstoornissen	236
14.3.2	Cluster B: narcistische, antisociale, theatrale en borderline persoonlijkheidsstoornissen	237
14.3.3	Cluster C: afhankelijke, ontwijkende en dwangmatige persoonlijkheidsstoornissen	239
14.4	Tot slot	241
15	Het weke hart van de behandelaar: over compassie en lange behandelingen	243
15.1	Inleiding	244
15.2	Lange behandelingen en complexe problematiek	244
15.2.1	Nadelen van onnodig lange behandelingen	246
15.2.2	Imaginaire oefening	246
15.2.3	Compassie en lange behandelingen	247
15.2.4	Als de compassie overblijft ...: het weke hart	247
15.2.5	Waarom blijven cliënten (onnodig) lang in behandeling?	248
15.2.6	Waarom laten behandelaars behandelingen (onnodig) lang duren?	248
15.3	Wanneer zijn lange behandelingen wel geïndiceerd?	249
15.4	Hoe zijn onnodig lange behandelingen te voorkomen?	250
15.4.1	Tips en trucs om onnodig lange behandelingen te voorkomen	251
15.5	Tot slot	252
	Bijlagen	253
	Tot slot: oud zeer in tegenwoordige tijd	254
	Literatuur	255
	Register	263

Trauma en persoonlijkheidsproblematiek

Stöf sel, M.; Mooren, T.

2017, XIV, 265 p., Softcover

ISBN: 978-90-368-1083-8